

Grupy autochtoniczne we współczesnym świecie

Tomasz A. Winiarczyk

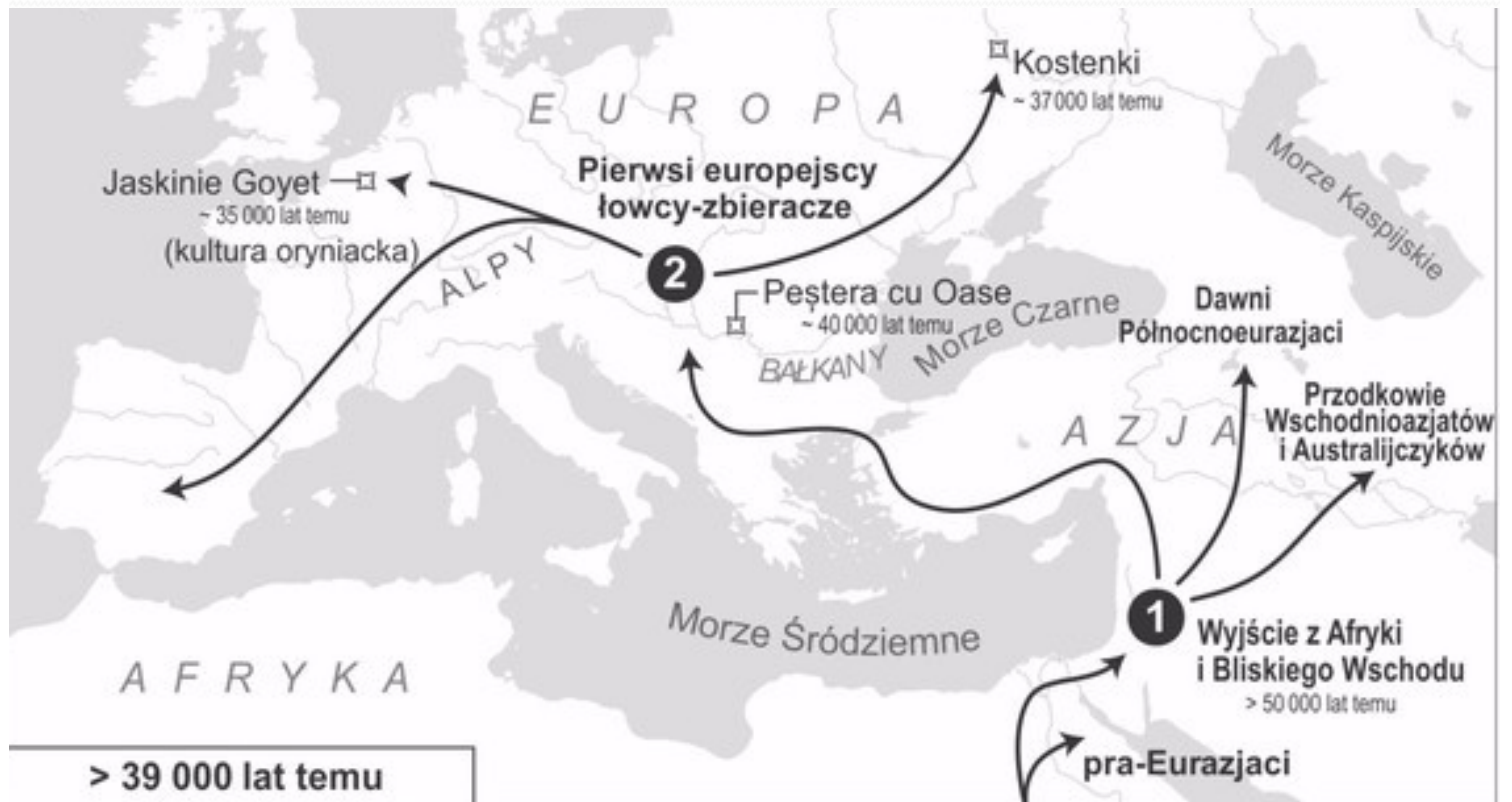
www.freePowerPoint.org

https://pl.wikipedia.org/wiki/Ludy_tubylcze

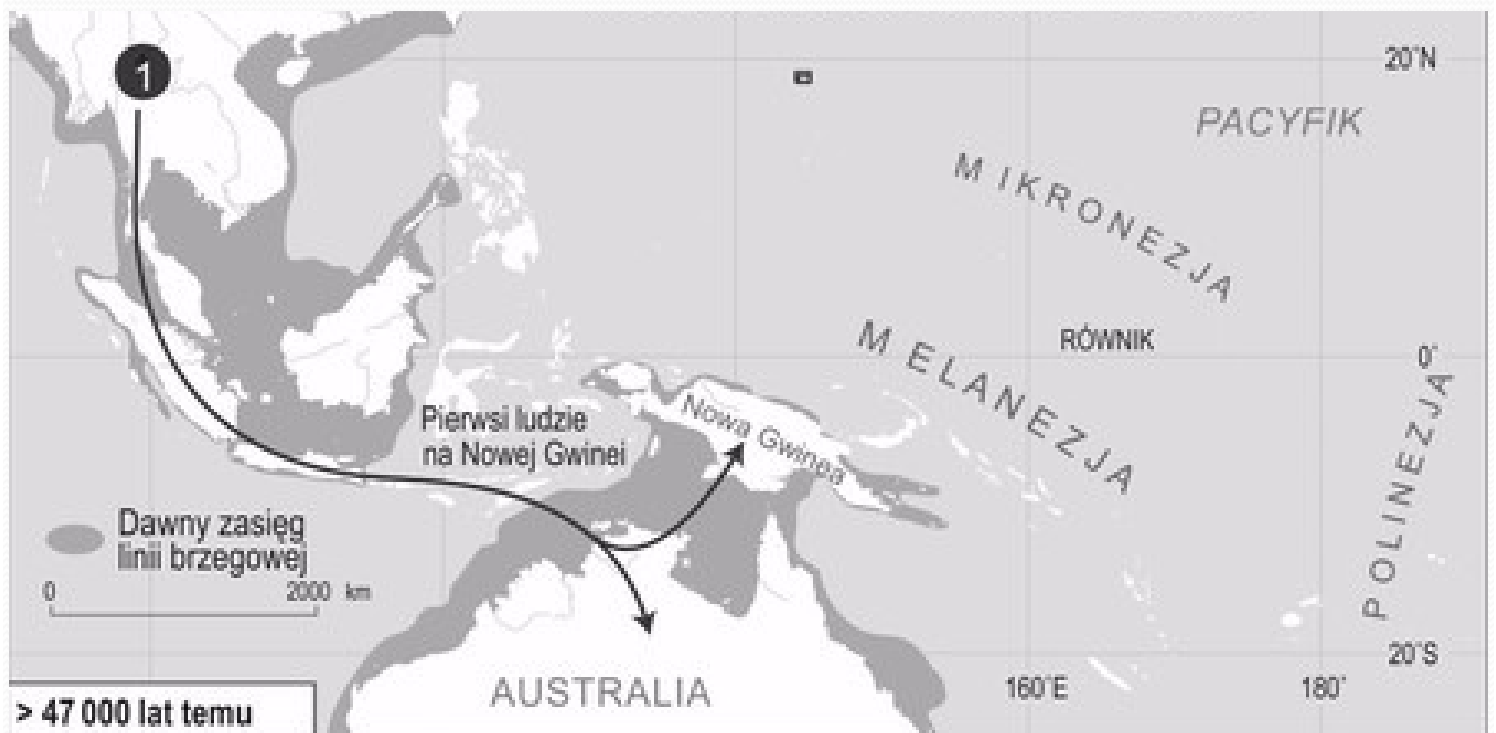
ludność tubylcza/rdzenna (autochtoni)

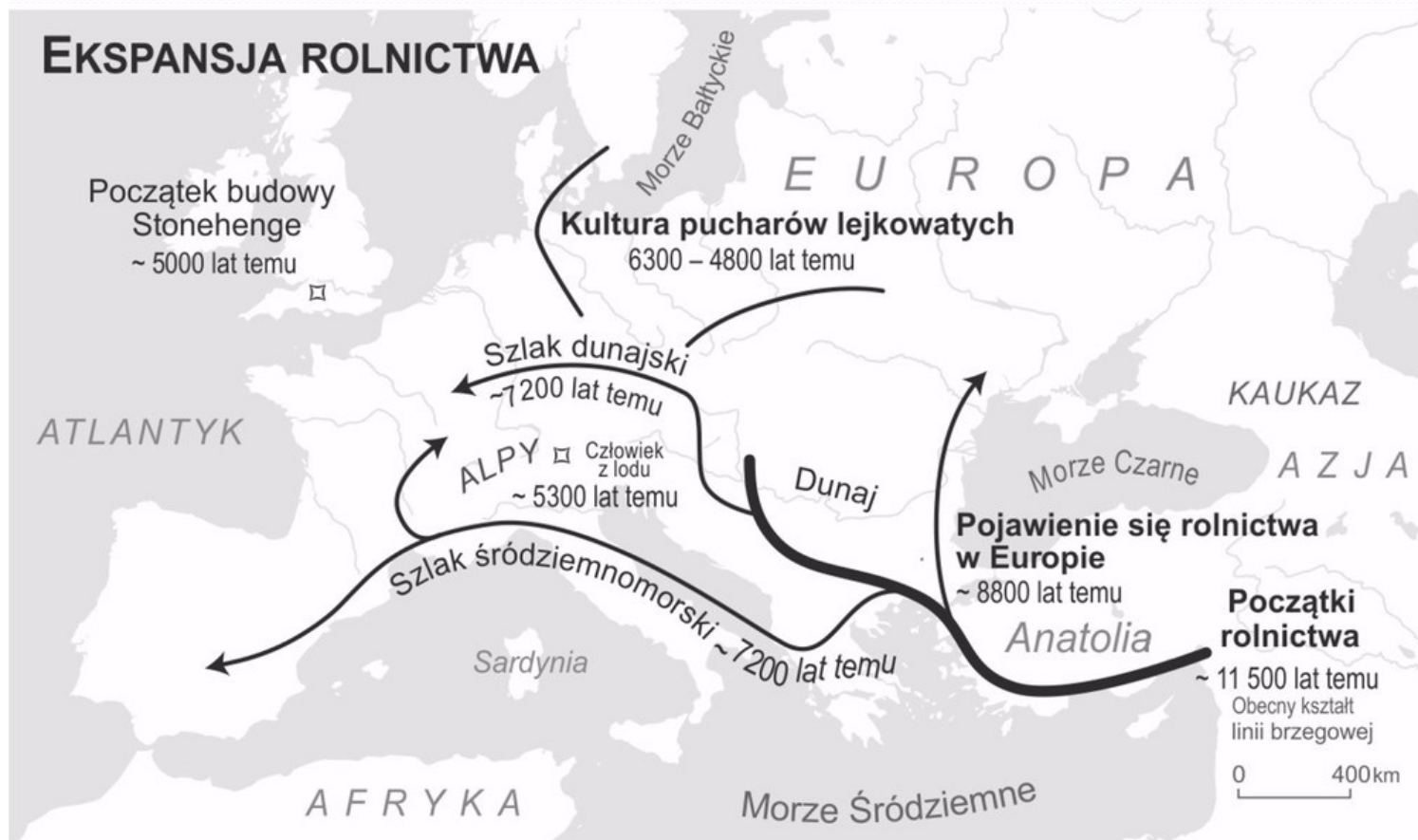
- każda grupa etniczna zamieszkująca region geograficzny, z którym grupa ta posiada najwcześniejszy historycznie związek
- grupa kulturowa (i ich potomkowie), którą cechuje kontynuacja kulturowa oraz związek z określonym regionem (lub częściami regionu) i która w przeszłości zamieszkiwała – lub do chwili obecnej zamieszkuje – dany region:
  - przed jego późniejszą kolonizacją lub aneksją; lub
  - razem z innymi grupami kulturowymi w okresie tworzenia na jego terenie państwowości; lub
  - niezależnie lub w sposób w znacznym stopniu izolowany od wpływów organizmów i władz państwowych

grupę taką winna charakteryzować przynajmniej częściowa odrębność językowa, kulturowa i społeczna, odróżniająca ją od grup sąsiadujących i dominującej kultury państwowej; istotna będzie także samoidentyfikacja grupy jako grupy tubylczej oraz uznawanie jej za taką przez inne grupy

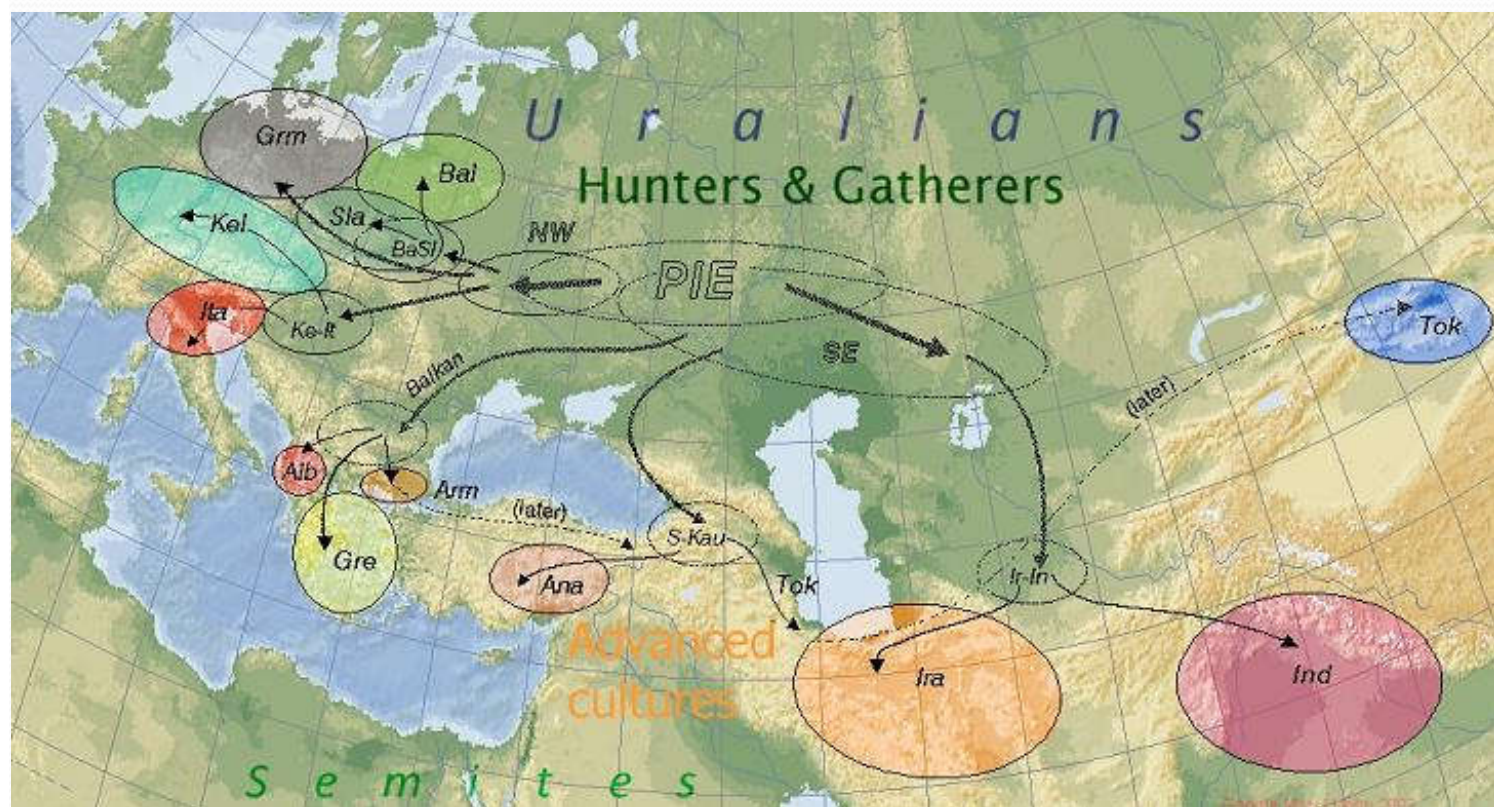

Kim jesteśmy, skąd przyszliśmy - David Reich

Kim jesteśmy, skąd przyszliśmy - David Reich

Wędrowka ludów indoeuropejskich pomiędzy 3500 a 1700 przed naszą erą

http://www.histurion.pl/historia/starozytnosc/starozytnosc_ogolnie/indoeuropejczycy/2.html

Kim jesteśmy, skąd przyszliśmy - David Reich

GENETYCZNE ŚWIADECTWA CO NAJMNIEJ CZTERECH PREHISTORYCZNYCH MIGRACJI DO AMERYKI

Były co najmniej dwie migracje, które pozostawiły po sobie ślady aż w Ameryce Południowej (po lewej), oraz co najmniej dwie, których wpływ był ograniczony do północnych krańców kontynentu północnoamerykańskiego (po prawej).

①

Oddzielenie się od populacji najbliższej spokrewnionej z Eurazjatami
~ 23 000 lat temu

②

Obszar wyjściowy
Populacji Y
Czas nieznan

Kim jesteśmy, skąd przyszliśmy - David Reich

GENETYCZNE ŚWIADECTWA CO NAJMNIEJ CZTERECH PREHISTORYCZNYCH MIGRACJI DO AMERYKI

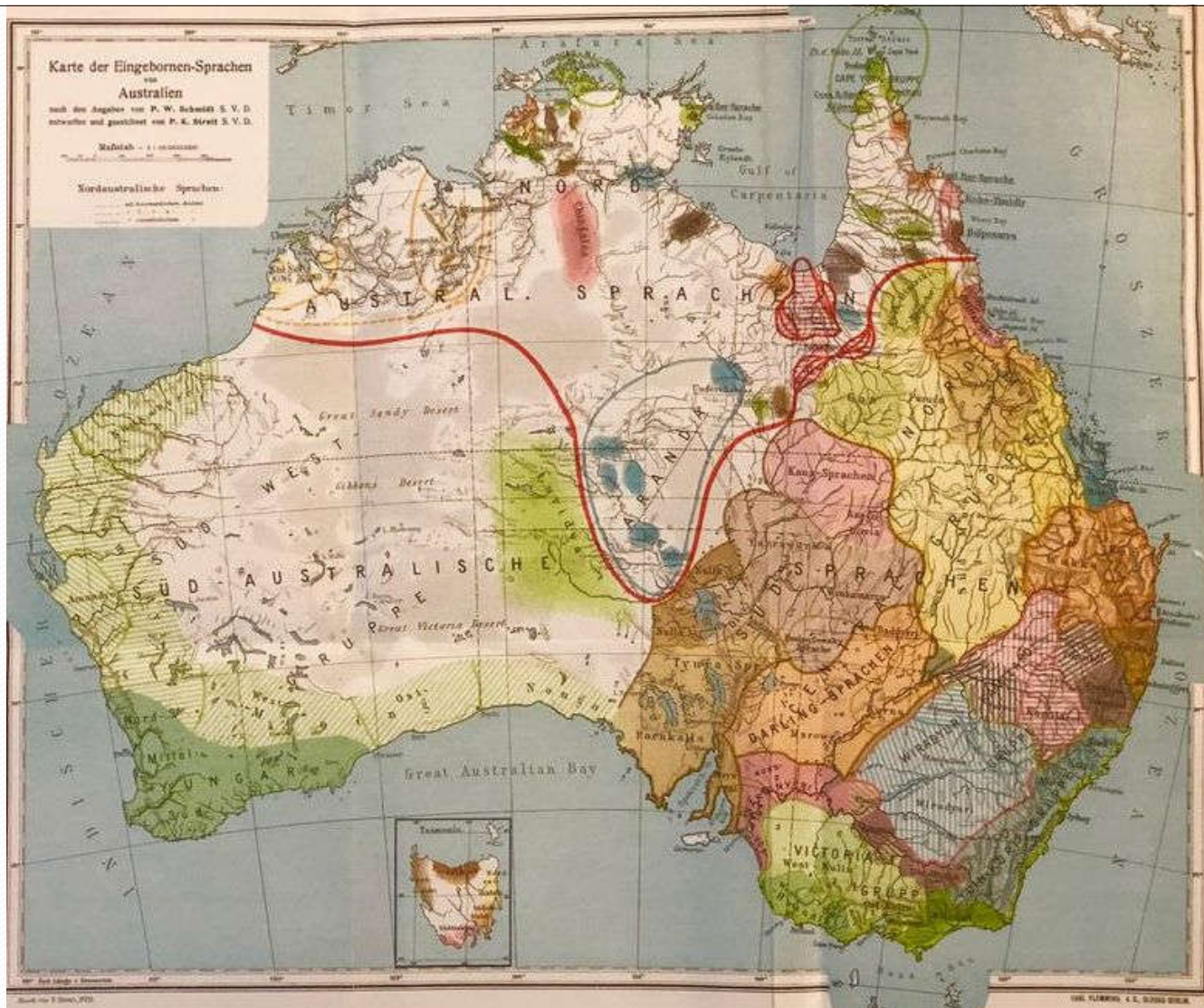
Były co najmniej dwie migracje, które pozostawiły po sobie ślady aż w Ameryce Południowej (po lewej), oraz co najmniej dwie, których wpływ był ograniczony do północnych krańców kontynentu północnoamerykańskiego (po prawej).

①

Oddzielenie się od populacji najbliższej spokrewnionej z Eurazjatami
~ 23 000 lat temu

②

Obszar wyjściowy
Populacji Y
Czas nieznan

Aborygeni

- ❑ przybyli do Australii co najmniej kilkadziesiąt lat temu
- ❑ prowadzili koczowniczy tryb życia jako myśliwi i nomadzi
- ❑ religia silnie związana z naturą i ziemią – matką człowieka
- ❑ święte miejsce - skała Uluru
- ❑ wszystkie istoty i rzeczy na Ziemi są jednakowo ożywione, świadome i powiązane
- ❑ istotna rola wierzeń dotyczących czasu snu

Inuici - grupa rdzennych ludów obszarów arktycznych i subarktycznych Grenlandii, Kanady, Alaski i Syberii
Aleuci - ogólna nazwa nadana rdzennym mieszkańcom Archipelagu Aleutów, półwyspu Alaska, a także Wysp Komandorskich

Indianie amerykańscy

- ❑ najliczniejsza z trzech (obok Inuitów i Aleutów) i jednocześnie najbardziej zróżnicowana grupa ludności tubylczej (rdzennej, autochtonicznej) zamieszkującej Amerykę
- ❑ Nazwa „Indianie” została nadana rdzennym ludom Ameryki przez Krzysztofa Kolumba, który błędnie sądził, że dopłynął do wschodnich wybrzeży Indii
  - obecnie ta nazwa nie jest przez wielu akceptowana; poza tym jest nieprecyzyjna i czasami myląca
- ❑ W Kanadzie oficjalnie są to First Nations („Pierwsze Narody”), w Stanach Zjednoczonych – Native Americans („Tubylczy Amerykanie”) lub First Americans („Pierwsi Amerykanie”), w Ameryce Łacińskiej są to zwykle Indigenas (tubylcy), istnieje też określenie Amerindians („Amerindianie”).
- ❑ Nie ma i nigdy nie było jednej ogólnoamerykańskiej kultury indiańskiej.

Indianie Ameryki Północnej

- ❑ kontakty z białymi ludźmi powodowały głębokie przeobrażenia w życiu Indian
- ❑ biali wykorzystywali konflikty międzyplemienne do zwalczania Indian
- ❑ w XIX w. kontakty te przeszły w stan stałej wojny, co spowodowane było m.in. nieprzestrzeganiem przez osadników warunków traktatów zawieranych z Indianami
- ❑ 1778–1871 rząd USA podpisał z Indianami 389 traktatów, uznając plemiona za suwerenne jednostki polityczne (1871 Kongres zakazał ich dalszego podpisywania)
- ❑ traktaty dotyczyły przekazywania ziem plemiennych na rzecz USA w zamian za dobra materialne i wyznaczenie nowych terenów plemiennych
- ❑ sądy rozpatrujące po 1946 skargi indiańskie i żądania zwrotu zagrabionego majątku uznały, iż większość traktatów była nieuczciwa
- ❑ Konstytucja federalna 1787 potwierdziła przyjęte wcześniej wobec Indian zobowiązania niezabierania im ziemi bez ich zgody
- ❑ USA przejmując ziemię przydzielało Indianom rezerwy — tereny, które były własnością plemienną

rezerwaty

- ❑ autonomiczny obszar przeznaczony dla tubylczych ludów Ameryki (Indian), ustanowiony przez dane państwo (lub jego jednostkę administracyjną, np. stan, prowincję) – zazwyczaj w celu ochrony terytorium, tożsamości, integralności, odrębności i innych praw tubylczej grupy, będącej jego właścicielem lub użytkownikiem
- ❑ rezerwaty plemienne Indian na terenie USA cechuje odrębne, niezależne od praw innych stanów stanowienie prawa oraz ściganie przestępstw; istnieje osobna policja plemienna, która może wydaląc niepożądane osoby z terenów rezerwatów bez możliwości powrotu; tereny rezerwatów Indian są zwolnione z podatków, stąd wielki rozrost indiańskich kasyn i komercjalizacja życia
- ❑ w Kanadzie również funkcjonują rezerwaty Indian, którym przysługują ulgi podatkowe; władze plemienne pełnią rolę zarządu miejskiego, rady szkoły i komisji ds. zdrowia; prawo gwarantuje Indianom prawo do polowania i połowu ryb na terenach rezerwatów

Indianie Ameryki Północnej

- ❑ 1830 pod presją plantatorów z Południa i po odkryciu złota w Georgii uchwalono ustawę o wysiedleniu Indian, na mocy której przesiedlono przymusowo Indian z południowo-wschodnich USA, tzn. Pięć Cywilizowanych Plemion, na tzw. Terytorium Indiańskie (obecnie stan Oklahoma); w drodze zmarły tysiące Indian (tzw. Szlak Łez)
- ❑ walki i zbrojny opór Indian zakończyła definitywnie masakra Siuksów w Wounded Knee w Dakocie Południowej (1890)
- ❑ do 1890 większość Indian została osadzona w rezerwatach, których powstało ok. 200
- ❑ dla grup koczujących myśliwych dotkliwe były ograniczenia przestrzenne
- ❑ wprowadzono przymus nauki dla dzieci indiańskich, aby zmienić Indian; od 1870 zaczęto budować dla nich zbiorcze szkoły z internatami
- ❑ prawnie zabroniono praktykowania niektórych indiańskich rytuałów religijnych; łączono to z intensywną indoktrynacją chrześcijańską
- ❑ 1887 na mocy ustawy ogólnej o nadaniu ziemi rozpoczął się podział ziem plemiennych na indywidualne działki i zmiana systemu funkcjonowania rezerwatów, zlikwidowano w ten sposób ekonomiczne podstawy wspólnoty plemiennej

Indianie Ameryki Północnej

- ❑ 1924 Indianom nadano obywatelstwo USA
- ❑ ustawa o reorganizacji Indian z 1934 uznawała plemiona za jednostki polityczne, przywracała plemienne prawa i własność ziemi, zezwalała na tworzenie samorządu plemiennego, którego działalność kontrolowało Biuro do spraw Indian
- ❑ 1950 rozpoczęto realizację polityki stopniowej likwidacji rezerwatów, przesiedleń do miast, programu pomocy dla Indian pragnących tam mieszkać i pracować, znoszenia specjalnego statusu Indian; spowodowało to asymilację części Indian oraz zupełny rozpad niektórych społeczności indiańskich
- ❑ 1968 wydano ustawę o ochronie praw obywatelskich Indian, która gwarantowała im swobodę wyznania, praktyk religijnych, wypowiedzi, publikacji, zgromadzeń, wysyłania petycji oraz ochronę własności
- ❑ 1980 tylko ok. 25% Indian mieszkało w rezerwatach

Indianie Ameryki Północnej

- ❑ współcześnie młode pokolenie jest lepiej wykształcone, ma wyższe dochody i jest mniej narażone na bezrobocie; nadal jednak notuje się wysoki wskaźnik spożycia alkoholu, podwyższoną śmiertelność i liczbę samobójstw
- ❑ dla większości język angielski jest obecnie podstawowy lub tak dobrze znany jak język rodzimy; część plemion zatraciła własne języki w ogóle
- ❑ w latach 40. XX w. pojawiły się wśród Indian nowoczesne ruchy społeczno-polityczne i powstało wiele indiańskich organizacji, m.in. Narodowy Kongres Indian Amerykańskich
- ❑ w latach 60. wraz z ruchem kontestacji pojawił się radykalizm (społeczny i polityczny) młodego pokolenia Indian: powstał ruch Indiańska Siła (ang. Red Power), z którego 1968 wyłonił się Ruch Indian Amerykańskich
- ❑ indiańscy radykałowie podejmowali głośne akcje protestacyjne: okupację wyspy Alcatraz (1969), okupację Wounded Knee (1973), tzw. długi marsz na miasto Waszyngton (1978); ich celem było zwrócenie uwagi opinii publicznej na problem dyskryminacji Indian oraz podkreślenie prawa Indian do odebranej im ziemi

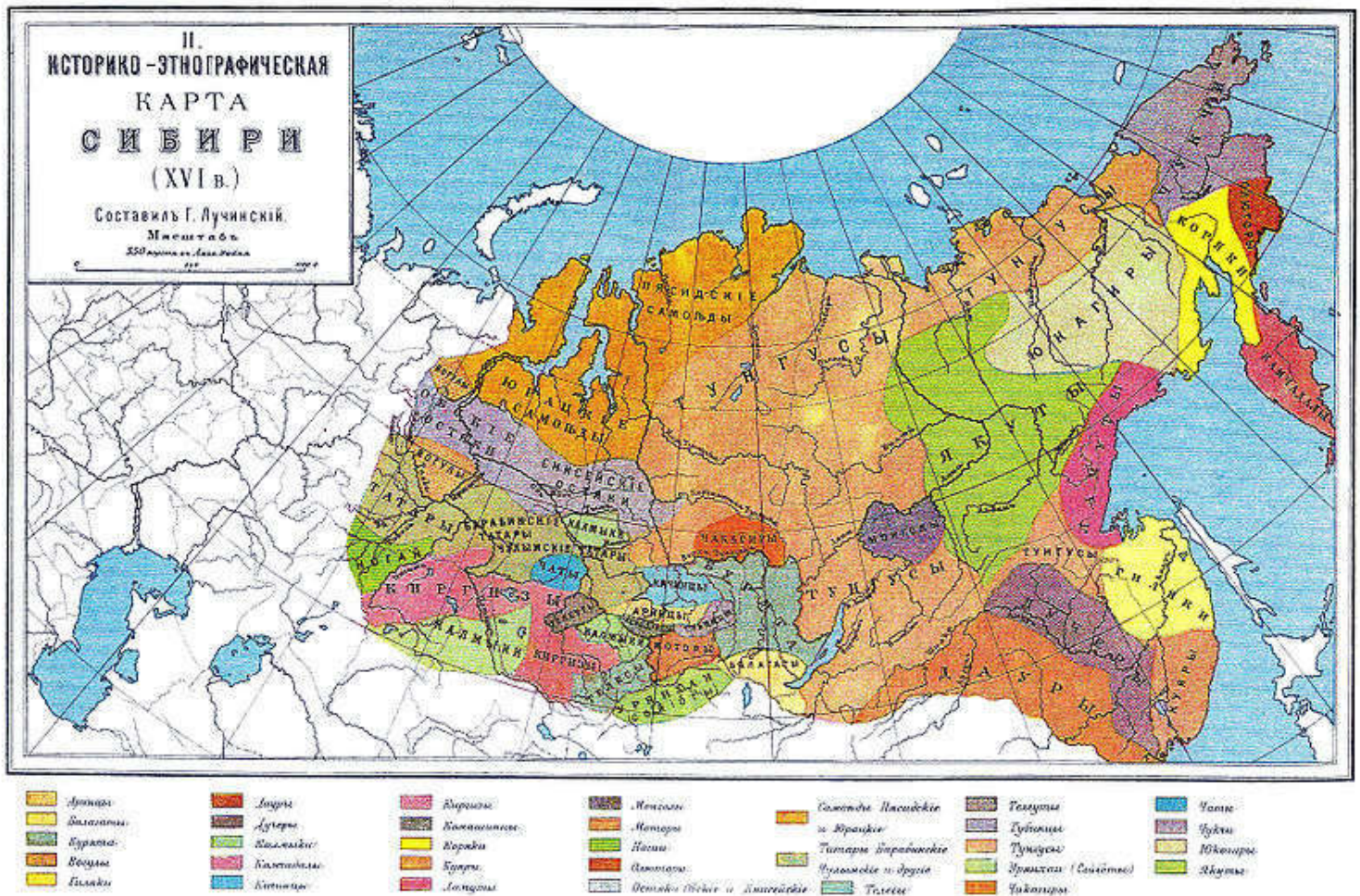
panindianizm

- współczesne zjawisko społeczne polegające na osiągnięciu lub dążeniu do ponadplemiennej jedności tubylczych ludów Ameryki Północnej, zwanych Indianami
- charakterystyczne dla panindianizmu stały się rozmaite, wyrwane często z oryginalnego plemiennego kontekstu, pojedyncze elementy, wzory i symbole (długie włosy, pióropusze, skórzane stroje, mokasyny, "fajka pokoju", ceremonie okadzania szałwią, szałasem potu i poszukiwania wizji), postrzegane coraz częściej jako "ogólnoindiańskie"
- istnieje obok samoidentyfikacji z konkretnym plemieniem

this series: Details from an American Indian Movement (AIM) poster, circa 1970; Native activists Mel Thom (behind microphone) and Hank Adams (with cigarette) joined Chicano activist Rios Lopez Tijerina (on Adams's left) and civil rights leader Ralph Abernathy (on Adams's right) during the Poor People's Campaign in Washington, DC, in 1968. Courtesy of the University of New Mexico Center for Southwest Research, Karl Kraibergel Photographic Collection, photograph number 2000-008-0084.

Ludy Syberii

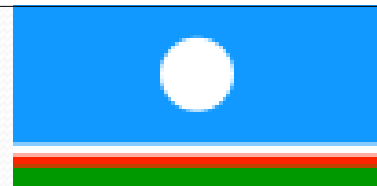
- ❑ grupa ugrofińska: Chantowie i Mansowie, mieszkający między Uralem a Jenisejem.
- ❑ grupa samojedzka: Nieńcy i Selkupowie, zamieszkujący tundrę na zachód od rzeki Chatangi oraz w tajdze w międzyrzeczu Obu i Jeniseju oraz Eńcy i Nganasanie
- ❑ grupa turkijska: Ałtajczycy, Chakasi, Czelkacy, Czułymcy, Dołganie, Jakuci, Kumandyjczycy, Sojoci (Caatanie), Szorowie, Telengici, Teleuci, Tofalarzy, Tubalarzy i Tuwińcy, zamieszkujący głównie Jakucję oraz góry Ałtaju i Sajany w południowej Syberii.
- ❑ grupa mongolska: Buriaci
- ❑ grupa tungusko-mandżurska: Ewenkowie, Eweni, Udehejczycy, Nanajowie, Negidałowicze, Orokowie, Orocianie i Ulczowie, zamieszkujący właściwie całą Syberię.
- ❑ grupa paleoazjatycka: Czuczcze, Koriacy, Alutorzy, Czuwańcy, Kerekowie i Itelmeni, Kamczadałowicze oraz Niwchowicze, Jukagirzy i Ketowie, a także Aleuci i Eskimosi azjatyccy; także nieliczni Ajnowie na Sachalinie

<https://alphaomegatranslations.com/foreign-language/what-languages-are-spoken-in-russia-besides-russian/>

Jakuci/Sacha

- ❑ blisko 500 tys. ludzi
- ❑ naród turecki zamieszkujący rosyjską Jakucję w środkowej Syberii; najczęściej mieszka w dość gęsto zaludnionych dolinach środkowej Leny oraz Ałdanu i Wiluju
- ❑ zamieszkują przede wszystkim tajgę
- ❑ głównie zajmowali się hodowlą koni i bydła
- ❑ przemieszczali się dwa razy w roku między zimowymi a letnimi obozami, a ich siedliska były porzucane na dużym obszarze
- ❑ wprowadzone przez Rosjan rolnictwo nigdy nie było szczególnie praktykowane
- ❑ wyznawali szamanizm; szaman był pośrednikiem w kontaktach z duchami
- ❑ zachowali tożsamość kulturową i etniczną, a także wiele elementów tradycyjnych wierzeń; do dziś funkcjonuje świąteczno-rytualny podział syberyjskiej przestrzeni
- ❑ formalnie nawróceni na prawosławie, jednak tradycyjne wierzenia w dużej części zostały zachowane

Ewenkowie/Tunguzi

- ❑ ok. 67–70 tys. osób, z czego 37 843 mieszka w Rosji
- ❑ myśliwsko-zbierackie ludy, z grupy tunguskiej, zamieszkują południowo-środkową Syberię
- ❑ byli wyznawcami szamanizmu i animizmu; obecnie zamieszkujący w Rosji Ewenkowie są formalnie prawosławni, ale zachowali wiele elementów dawnych wierzeń
- ❑ mieszkali w jurtach, przenosząc się z miejsca na miejsce
- ❑ zajmowali się hodowlą reniferów, myślistwem i rybołówstwem
- ❑ czcili niedźwiedzia, a po jego zabiciu płakali i przepraszaali go.
- ❑ charakterystyczną Ewenków jest powściągliwość w stosunku do żony

Czukcze

- ❑ paleoazjatycki lud syberyjskich autochtonów zamieszkujący północno-wschodnią Rosję
- ❑ obecnie ok. 16 tys. ludzi
- ❑ charakterystyczny był patriarchalny ustrój społeczny, w którym duże znaczenie odgrywały też więzi sąsiedzkie
- ❑ żyli w rozkładanych namiotach o kształcie cylindryczno-stożkowym, wykonanych ze skóry
- ❑ wyhodowali rasę psa pociągowego husky
- ❑ obecnie większość Czukczów (zwłaszcza osiadłych) wyznaje prawosławie, jednak wielu przedstawicieli tego narodu zachowało przedchrześcijańskie wierzenia; także formalnie prawosławni zachowali wiele elementów dawnej religii
- ❑ tradycyjne święta czukockie były ściśle związane z cyklem gospodarczym i dlatego wyglądały odmiennie u koczowników i Czukczów osiadłych

Buriaci

- ❑ ok. 500-700 tys. ludzi
- ❑ naród mongolski, zamieszkujący południową Syberię
- ❑ do czasu aneksji terytoriów bajkalskich do Rosji podstawą gospodarki buriackiej był wypas bydła
- ❑ do XIX wieku Buriaci wiedli koczowniczy tryb życia, następnie przeszli do życia osiadłego
- ❑ zachodni Buriaci wyznają szamanizm, Buriaci w Kraju Zabajkalskim również lamaizm, ponadto niewielka liczba Buriatów wyznaje prawosławie
- ❑ w systemie wierzeń buriackich najwyższą istotą jest Wielkie Błękitne Niebo, obok którego funkcjonuje panteon bóstw
- ❑ posiadali rozwiniętą wiedzę w zakresie lecznictwa